

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۲ / شماره ۳۰ / ۱۴۰۰

۱۴۰۰/۱۲/۷

مطالب این شماره

پایش تجارت و بازارهای بین‌المللی محصولات

کشاورزی ایران [تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۱۹] ۲

تهیه و تحلیل: ابراهیم جاودان، مهدی شعبان‌زاده

ناظر علمی: علی کیانی‌راد، کتایون شمشادی

پایش تجارت و بازارهای بین‌المللی محصولات

کشاورزی ایران [تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵] ۶

تهیه و تحلیل: ابراهیم جاودان، مهدی شعبان‌زاده

ناظر علمی: علی کیانی‌راد، کتایون شمشادی

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند
خوانندگان این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵
کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>

جدول ۲. مقایسه واردات زیربخش‌های کشاورزی ایران در دوره

منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

زیربخش	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
دام و طیور	۱۵۴.۹۰	۴۸۹.۱۸	۸۴.۴۵	۳۷۴.۳۵	۳۰.۶۷
دامپزشکی (واکسن، داروهای دامپزشکی، عوامل زنده)	۴.۶۲	۳۳۳.۴۸	۲.۸۸	۲۳۵.۱۱	۶۰.۶۳
شیلات	۱۰.۲۸	۲۷.۶۸	۱۷.۵۴	۴۰.۱۴	-۳۱.۰۴
زراعی	۲۴۱۹۷.۷۲	۱۲۱۱۷.۱۳	۱۹۱۲۸.۲۹	۷۱۱۴.۷۲	۲۶.۵۰
باغی	۱۲۰۸۸.۱	۱۴۹۳.۹۸	۸۴۳.۳۳	۱۰۳۹.۵۴	۴۳.۷۲
جنگل و مرتع	۲۸.۷۷	۴۶.۴۴	۳۶.۲۷	۴۸.۶۵	-۲۰.۶۸
مجموع	۲۵۶۰۵.۱۰	۱۴۵۰۷.۸۹	۲۰۱۱۲.۷۶	۸۸۵۲.۵۱	۲۷.۳۱

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد

کشاورزی، ۱۴۰۰

* زیربخش دامپزشکی شامل کالاهای واکسن، داروهای دامپزشکی و عوامل زنده می‌باشد.

• از نظر وزنی صادرات زیربخش‌های دامپزشکی، شیلات و باغی افزایش داشته؛ اما صادرات وزنی زیربخش‌های دام و طیور، زراعی و جنگل و مرتع کاهش یافته است. این در حالی است که ارزش صادرات در زیربخش‌های دامپزشکی و شیلات رشد ۲۴ و ۱۶ درصدی را تجربه کرده و برای سایر زیربخش‌ها، ارزش صادرات کاهش یافته است. برای زیربخش باغی با وجود افزایش جزئی وزن صادراتی، ارزش صادراتی کاهش محسوسی داشته است؛ یعنی قیمت هر واحد کالای صادراتی از این زیربخش در مقایسه با دوره مشابه سال قبل کاهش یافته است.

جدول ۳. مقایسه صادرات زیربخش‌های کشاورزی ایران در دوره

منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

زیربخش	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
دام و طیور	۴۸۱.۷۶	۴۴۸.۷۳	۵۷۷.۴۶	۵۸۱.۵۰	-۲۲.۸۳
دامپزشکی (واکسن، داروهای دامپزشکی، عوامل زنده)	۰.۸۹	۸.۱۰	۰.۷۴	۶.۵۳	۱۹.۵۴
شیلات	۹۷.۹۲	۱۷۶.۶۴	۸۸.۸۲	۱۷۳.۷۱	۱۰.۲۵
زراعی	۴۴۰۸.۱۲	۱۵۵۳۰.۰۸	۴۴۸۵.۲۳	۱۷۴۰.۵۵	-۱.۷۲
باغی	۱۹۳۶.۸۷	۲۰۶۶.۰۵	۱۹۲۵.۳۴	۲۵۱۶.۸۵	۰.۶۰
جنگل و مرتع	۱۶۸.۷	۲۴.۳۱	۱۷.۱۵	۲۶.۹۰	-۱.۶۳
مجموع	۶۹۴۲.۴۳	۴۲۷۶.۹۱	۷۰۹۴.۷۴	۵۰۴۶.۰۴	-۲.۱۵

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد

کشاورزی، ۱۴۰۰

* زیربخش دامپزشکی شامل کالاهای واکسن، داروهای دامپزشکی و عوامل زنده می‌باشد.

عنوان خبر: پایش تجارت و بازارهای بین‌المللی محصولات

کشاورزی ایران (تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۱۹)

تهیه و تحلیل: ابراهیم جاودان، مهدی شعبان‌زاده

ناظر علمی: علی کیانی‌راد، کنایون شمشادی

کد: PN-4-14001207-(50)

خلاصه متن خبر

• در گزارش حاضر، ابتدا تصویری از وضعیت فعلی تجارت کشاورزی ایران در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه سال ۱۴۰۰ ارائه شده است. سپس در ادامه سلسله گزارشات قبلی که محصولات عمده صادراتی و مبادی آن مورد بررسی قرار گرفته بود، در این گزارش مبادی وارداتی اقلام مهم نهاده‌های دامی شامل ذرت دامی، جو، کنجاله سویا و دانه سویا مورد بررسی قرار گرفته است.

• بررسی و مقایسه وضعیت کلی تجارت کشاورزی در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ نشان می‌دهد صادرات محصولات کشاورزی با افت ۲٫۱ درصدی در وزن، از نظر ارزشی افت محسوس ۱۵٫۲ درصدی را داشته است. این در حالی است که واردات محصولات کشاورزی با افزایش ۲۷٫۳ درصدی در وزن، از لحاظ ارزشی ۶۳٫۹ درصد افزایش یافته است. با توجه به افزایش قابل توجه واردات، تراز تجاری بخش در مقایسه با دوره مشابه سال قبل منفی‌تر شده است و از ۳٫۸- میلیارد دلار به ۱۰٫۲- میلیارد دلار رسیده است.

جدول ۱. مقایسه تجارت کشاورزی ایران در دوره منتهی به دی

ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
صادرات	۶۹۴۲.۴	۴۲۷۶.۹	۷۰۹۴.۸	۵۰۴۶.۰	-۱۵.۲
واردات	۲۵۶۰۵.۱	۱۴۵۰۷.۹	۲۰۱۱۲.۸	۸۸۵۲.۵	۶۳.۹
تراز غذا	-۱۸۶۶۲.۷	-۱۰۲۳۱.۰	-۱۳۰۱۸.۰	-۳۸۰۶.۵	

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰

• از لحاظ وزنی به غیر از زیربخش‌های شیلات و جنگل و مرتع، واردات سایر زیربخش‌ها رشد قابل توجهی داشته است. از لحاظ ارزشی نیز واردات همه زیربخش‌ها به استثنای شیلات و جنگل و مرتع افزایشی بوده است.

امر ناشی از سهم قابل توجه پسته در ارزش صادراتی پنج قلم عمده است که با کاهش صادرات این کالا، ارزش صادراتی کل پنج قلم اصلی با افت مواجه شده است.

جدول ۵. مقایسه ارزشی صادرات پنج قلم عمده کشاورزی ایران در دوره منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

کالا	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات	
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزنی	ارزشی
پسته	۱۱۹.۴۰	۷۹۷.۴۰	۱۶۳.۸۲	۱۱۰۳.۹۸	-۲۷.۱۲	-۲۷.۷۷
گوجه فرنگی	۶۷۲.۳	۳۱۴.۲۹	۶۴۷.۷	۳۰۰.۶۶	۳.۸۰	۴.۵۳
خرما	۲۴۸.۳	۲۱۶.۴۰	۲۳۶.۹	۲۰۵.۳۷	۴.۸۰	۵.۳۷
سیب	۷۰۷.۲	۱۹۹.۶۲	۵۵۴.۶	۲۱۲.۰۸	۲۷.۵۲	-۵.۸۸
هندوانه	۸۱۹.۱	۱۹۱.۰۴	۶۵۵.۴	۱۴۵.۶۵	۲۴.۹۸	۳۱.۱۶
مجموع	۲۵۶۶.۳۵	۱۷۱۸.۷۵	۲۲۵۸.۴۶	۱۹۶۷.۷۴	۱۳.۶۳	-۱۲.۶۵

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰

• در بین پنج قلم عمده وارداتی از لحاظ وزنی، ذرت دامی با ۷.۶ میلیون تن در رتبه اول و گندم با ۵.۵ میلیون تن در رتبه دوم قرار دارد. جو، کنجاله و دانه سویا در رتبه‌های سوم تا پنجم قرار دارند. در بین این اقلام، فقط میزان واردات ذرت ۱۰.۹ درصد کاهش داشته است، اما برای بقیه اقلام میزان واردات افزایشی بوده است. در مجموع، واردات این اقلام با افزایش ۲۴ درصدی در وزن و ۶۴ درصدی در ارزش مواجه بوده است.

جدول ۶. مقایسه وزنی واردات پنج قلم عمده کشاورزی ایران در دوره منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

کالا	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات	
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزنی	ارزشی
ذرت دامی	۷۶۵۴.۹۲	۲۶۳۴.۸۷	۸۵۹۹.۷۴	۲۱۵۰.۲۸	-۱۰.۹۹	-۲۲.۵۴
گندم	۵۵۰۹.۱۰	۱۸۸۴.۳۹	۲۹۶۲.۹۵	۸۲۳.۸۵	۸۵.۹۳	۱۲۸.۷۳
جو	۲۷۹۵.۰۰	۸۲۶.۹۹	۱۴۷۸.۰۷	۳۶۱.۲۴	۸۹.۱۰	۱۲۸.۶۱
کنجاله سویا	۲۰۸۳.۱۷	۱۱۴۵.۵۸	۱۳۶۵.۴۴	۵۷۸.۵۲	۵۲.۵۶	۹۸.۰۲
دانه سویا	۲۰۱۳.۳۵	۱۳۲۱.۷۵	۱۷۶۱.۴۰	۸۴۶.۳۹	۱۴.۳۰	۵۶.۱۶
مجموع	۲۰۰۵۵.۵۴	۷۸۱۳.۵۸	۱۶۱۶۷.۶۰	۴۷۶۰.۷۸	۲۴.۰۵	۶۴.۱۲

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰

• در بین پنج قلم عمده وارداتی از لحاظ ارزشی، ذرت دامی با ارزش ۲۶۳ میلیارد دلار و روغن خام خوراکی با ارزش ۲۳۲ میلیارد دلار در رتبه‌های اول و دوم قرار دارند. گندم، دانه و کنجاله سویا در رتبه‌های سوم تا پنجم قرار دارند. کل ارزش وارداتی این اقلام در ده ماهه سال جاری ۹.۳ میلیارد دلار بوده است که در مقایسه با دوره مشابه سال قبل رشد ۸۱.۴ درصدی را نشان می‌دهد. در حالی که افزایش در مقدار واردات

• بررسی‌ها نشان می‌دهد که به طور میانگین، ارزش هر کیلوگرم کالای صادراتی بخش کشاورزی با کاهش ۱۳.۴ درصدی از ۷۱ سنت در دوره ده ماهه سال ۱۳۹۹ به ۶۱.۶ سنت در دوره ده ماهه سال ۱۴۰۰ رسیده است. این در حالی است که ارزش هر کیلوگرم کالای وارداتی بخش کشاورزی با رشد ۲۸.۷ درصدی از ۴۴ سنت در دوره ده ماهه سال ۱۳۹۹ به ۵۶.۶ سنت در دوره ده ماهه سال ۱۴۰۰ افزایش پیدا کرده است. این امر بدین معنی است که تغییرات قیمت‌های جهانی در ده ماه گذشته به ضرر تراز تجاری بخش کشاورزی ایران بوده و با وجود گران شدن کالاهای وارداتی ایران، کالاهای صادراتی کشور ارزان‌تر شده است.

• هندوانه، سیب، گوجه‌فرنگی، سیب‌زمینی و پیاز، موسیر و سیر پنج قلم عمده صادراتی ایران از لحاظ وزنی در ده ماه سال جاری بوده‌اند که به استثنای سیب زمینی و پیاز، موسیر و سیر مقدار صادرات بقیه اقلام روند افزایشی داشته است. از لحاظ ارزشی نیز صادرات هندوانه و گوجه فرنگی رشد داشته و ارزش صادرات اقلام دیگر کاهش داشته‌اند. در مجموع صادرات این اقلام از لحاظ وزنی رشد ۳.۱۴ درصدی، ولی از لحاظ ارزشی کاهش ۲.۱۲ درصدی داشته‌اند.

جدول ۴. مقایسه وزنی صادرات پنج قلم عمده کشاورزی ایران در دوره منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

کالا	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات	
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزنی	ارزشی
هندوانه	۸۱۹.۱	۱۹۱.۰۴	۶۵۵.۴	۱۴۵.۶۵	۲۴.۹۸	۳۱.۱۶
سیب	۷۰۷.۲	۱۹۹.۶۲	۵۵۴.۶	۲۱۲.۰۸	۲۷.۵۲	-۵.۸۸
گوجه فرنگی	۶۷۲.۳	۳۱۴.۲۹	۶۴۷.۷	۳۰۰.۶۶	۳.۸۰	۴.۵۳
سیب زمینی	۵۶۸.۲	۱۰۴.۸۶	۷۰۱.۵	۱۰۷.۹۸	-۱۸.۹۹	-۲.۸۹
پیاز، موسیر و سیر	۳۲۴.۵	۷۲.۹۱	۴۳۸.۱	۱۳۵.۴۶	-۲۵.۹۳	-۴۶.۱۸
مجموع	۳۰۹۱.۳۴	۸۸۲.۷۲	۲۹۹۷.۲۳	۹۰۱.۸۳	۳.۱۴	-۲.۱۲

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰

• پسته، گوجه‌فرنگی، خرما، سیب و هندوانه پنج قلم عمده صادراتی ایران از لحاظ ارزشی در این دوره بوده‌اند که به استثنای پسته و سیب که با کاهش ارزش صادراتی مواجه بوده‌اند، ارزش صادرات بقیه اقلام روند افزایشی داشته است. این در حالی است که مقدار صادرات پسته کاهش داشته است، ولی مقدار صادرات سیب برخلاف ارزش آن، افزایش یافته است. صادرات مجموع این اقلام از لحاظ وزنی رشد ۱۳.۶ درصدی داشته، ولی ارزش کل صادرات کاهش ۱۲.۶ درصدی را تجربه کرده است. این

حدود ۲۱,۹ درصد بوده است. امری که حاکی از افزایش قابل توجه قیمت‌های جهانی برای اقلام وارداتی ایران است.

جدول ۷. مقایسه ارزشی واردات پنج قلم عمده کشاورزی ایران در دوره منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

کالا	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
ذرت دامی	۷۶۵۴.۹۲	۲۶۳۴.۸۷	۸۵۹۹.۷۴	۲۱۵۰.۲۸	-۱۰.۹۹
گندم	۵۵۰۹.۱۰	۱۸۸۴.۳۹	۲۹۶۲.۹۵	۸۲۳.۸۵	۸۵.۹۳
جو	۲۷۹۵.۰۰	۸۲۶.۹۹	۱۴۷۸.۰۷	۳۶۱.۷۴	۸۹.۱۰
کنجاله سویا	۲۰۸۳.۱۷	۱۱۴۵.۵۸	۱۳۶۵.۴۴	۵۷۸.۵۲	۵۲.۵۶
دانه سویا	۲۰۱۳.۳۵	۱۳۲۱.۷۵	۱۷۶۱.۴۰	۸۴۶.۳۹	۱۴.۳۰
مجموع	۲۰۰۵۵.۵۴	۷۸۱۳.۵۸	۱۶۱۶۷.۶۰	۴۷۶۰.۷۸	۲۴.۰۵

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰

• تصویر کلی از نهاده‌های دامی وارداتی کشور در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ به شرح جدول ۸ است.

جدول ۸. تصویر کلی از نهاده‌های دامی وارداتی کشور در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه ۱۴۰۰

نهاده وارداتی	مقدار واردات (میلیون تن)	ارزش واردات (میلیارد دلار)	تعداد کل مبادی وارداتی
ذرت دامی	۷,۶۵	۲,۶۳	۱۸
جو	۲,۷۹	۰,۸۲۶	۱۷
کنجاله سویا	۲,۰۸	۱,۱۴	۹
دانه سویا	۲,۰۱	۱,۳۲	۸

• بر اساس اطلاعات تجاری شرکای تجاری در سال ۲۰۲۰، مهمترین کشورهای صادرکننده و سهم ایران در بازارهای هدف صادراتی محصولات ذرت، جو، کنجاله سویا و دانه سویا در جدول ۹ خلاصه شده است.

جدول ۹. مهم‌ترین کشورهای صادرکننده محصولات مورد بررسی

محصول عمده وارداتی	منطقه‌ای	غیرمنطقه‌ای
ذرت	روسیه ۲,۲ درصد و هند ۲ درصد	آمریکا ۳۷,۳ درصد، آرژانتین ۳۶,۵ درصد، برزیل ۱۵ درصد و اوکراین ۱۳ درصد
جو	روسیه ۱۵,۴ درصد و قزاقستان ۲,۸ درصد	اتحادیه اروپا ۲۳,۳ درصد، استرالیا ۲۱,۷ درصد، اوکراین ۱۳,۷ درصد، کانادا ۹,۵ درصد و آرژانتین ۶,۷ درصد
کنجاله سویا	هند ۲,۱ درصد	آرژانتین ۴۰ درصد، برزیل ۲۴ درصد، آمریکا ۱۸,۲ درصد و پاراگوئه ۲ درصد
دانه سویا	برزیل ۴۹,۵ درصد، آمریکا ۳۷,۵ درصد، پاراگوئه ۴ درصد، آرژانتین ۳,۲ درصد و کانادا ۲,۷ درصد	

جدول ۱۰. سهم ایران از بازار کشورهای مهم صادرکننده

محصول عمده وارداتی	سهم ایران از بازار کشورهای مهم صادرکننده
ذرت	روسیه ۵۶,۳ درصد، برزیل ۱۲,۸ درصد، بلغارستان ۱۲,۱ درصد و اوکراین ۴,۷ درصد
جو	قزاقستان ۶۵,۱ درصد، روسیه ۲۸,۵ درصد و آلمان ۶,۴ درصد
کنجاله سویا	هند ۷,۴ درصد و آرژانتین ۳,۷ درصد
دانه سویا	کانادا ۱۷,۶ درصد و برزیل ۱ درصد

• بررسی مبدأ واردات نهاده‌های دامی مورد مطالعه بر اساس آمار گمرک، نشان می‌دهد که اغلب مبادی عمده وارداتی ایران، از کشورهای اصلی تولیدکننده و صادرکننده این کالاها نیستند. امارات در هر چهار کالا اولین مبدأ وارداتی است. این در حالی است که این کشور پتانسیل تولید و صادرات به این مقدار را ندارد. سایر مبادی وارداتی نیز با چنین شرایطی مواجه هستند. با توجه به محدودیتهای ناشی از تحریم در سال‌های اخیر و به منظور دور زدن موانع تحریم، واردکنندگان ایرانی از کشورهای واسط برای انجام امور بازرگانی استفاده کرده‌اند که یکی از دلایل اصلی برای ثبت اطلاعات تجاری در گمرک به نام این کشورها بوده است. لذا زمینه‌سازی برای تجارت مستقیم با کشورهای اصلی صادرکننده نهاده‌های دامی می‌تواند، هزینه‌های تبعی واردات و بالتبع قیمت تمام شده نهاده‌های وارداتی را کاهش دهد.

• ایران در بازار ذرت برزیل و روسیه در جایگاه اول و در بازار بلغارستان و اوکراین به ترتیب در جایگاه سوم و ششم واردکنندگان اصلی قرار دارد. در یک جمع‌بندی کلی باید گفت که به دلیل مصرف قابل توجه کشور و نیاز بالای ۹۰ درصدی به واردات ذرت، تامین پایدار از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این خصوص اگر چه مبادی ورودی فعلی از تنوع

مناسب برخوردار است، اما دسترسی و ورود به بازار آرژانتین نیز چه به لحاظ قیمتی و چه به لحاظ تنوع بخشی بیشتر می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. ضمن آن که اگر چه میزان صادرات ذرت هند در مقابل مصرف ایران قابل توجه نیست، با این حال با توجه به شرایط خاص کشور از نظر تهاتر کالا و حسن همجواری با این کشور دسترسی به بازار و افزایش سهم ایران در بازار هند می‌تواند به نفع کشور باشد.

• ایران در بازار جو قزاقستان در جایگاه اول و در بازار روسیه و آلمان به ترتیب در جایگاه دوم و چهارم واردکنندگان اصلی قرار دارد. در یک جمع‌بندی کلی باید گفت که با توجه به نیاز بالای ۵۰ درصدی به واردات جو، مبادی وارداتی فعلی به خصوص واردات از کشورهای منطقه (روسیه و قزاقستان) بخش قابل توجهی از نیاز وارداتی کشور را تامین می‌نماید، اما دسترسی و ورود به بازار سایر کشورهای صادرکننده به خصوص اوکراین، آرژانتین و استرالیا چه به لحاظ پایداری تامین و تنوع بخشی و چه به لحاظ قدرت چانه زنی بیشتر می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

• تعداد صادرکنندگان کنجاله سویا محدود است و تنها ۵ کشور ۸۸ درصد بازار را در اختیار دارند. در این خصوص ایران در بازار آرژانتین در جایگاه نهم و در بازار هند در جایگاه سوم واردکنندگان اصلی قرار دارد. در این رابطه اولویت اصلی کشور واردات دانه سویا و سپس استحصال و تبدیل آن به کنجاله سویا است؛ با این حال همواره بخشی از نیاز از طریق واردات کنجاله سویا تامین می‌شود. در این خصوص اگر چه میزان صادرات کنجاله سویا هند در مقابل مصرف ایران قابل توجه نیست اما با توجه به شرایط همجواری با این کشور، دسترسی و افزایش سهم ایران در این بازار می‌تواند به نفع کشور باشد. شایان ذکر است با توجه به کیفیت بالای کنجاله سویای هند، آمریکا که خود صادرکننده کنجاله سویا در بازارهای جهانی است، حجم قابل توجهی از کنجاله سویای صادراتی هند را وارد می‌کند.

• همانند کنجاله سویا تعداد صادرکنندگان دانه سویا نیز محدود است و تنها ۵ کشور ۹۶٫۹ درصد بازار را در اختیار دارند. در این خصوص ایران در بازار کانادا در جایگاه اول و در بازار برزیل در جایگاه نهم واردکننده اصلی قرار دارد. با توجه به آن که اولویت اصلی کشور واردات دانه سویا و سپس استحصال و تبدیل آن به کنجاله سویا است، و کشورهای منطقه‌ای نیز قابلیت‌چندانی در این رابطه ندارند، لذا دسترسی و ورود گسترده‌تر در بازار سایر کشورهای صادرکننده به خصوص برزیل و پاراگوئه به لحاظ پایداری تامین می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

جدول ۲. تصویر کلی از محصولات منتخب وارداتی کشور در دوره

ده ماهه منتهی به دی ماه ۱۴۰۰

تعداد کل مبادی وارداتی	کالای وارداتی	مقدار واردات (هزار تن)	ارزش واردات (میلیون دلار)	مبادی عمده وارداتی
۱۲	گندم	۵۵۰۹	۱۸۸۴,۳	روسیه ۳۶,۳ درصد، عراق ۱۷,۱ درصد، امارات ۱۴,۷ درصد، انگلستان ۹,۵ درصد، هلند ۶,۹ درصد، هنگ کنگ ۳,۹ درصد، آلمان ۳,۷ درصد، ترکیه ۳,۴ درصد
۸	شکر	۱۰۷۸,۵	۴۸۲,۲	برزیل ۴۱,۱ درصد، امارات ۲۰ درصد، ترکیه ۷,۱ درصد، عراق ۶,۷ درصد، هند ۶,۶ درصد، سوئیس ۳,۳ درصد، انگلستان ۶,۱ درصد و ایتالیا ۶,۱ درصد
۱۰	روغن آفتابگردان	۷۸۹,۲	۱۱۸۸,۴	ترکیه ۲۸,۲ درصد، امارات ۲۲,۴ درصد، روسیه ۱۷,۵ درصد، هلند ۱۱,۹ درصد، آرژانتین ۵,۶ درصد، انگلستان ۴,۷ درصد، اوکراین ۴,۱ درصد
۵	روغن سویا	۴۲۳,۶	۵۵۵,۲	آرژانتین ۵۱,۲ درصد، سوئیس ۲۵,۵ درصد، برزیل ۱۱ درصد، عراق ۷,۵ درصد و ترکیه ۴,۷ درصد
۶	روغن پالم	۴۳۸,۳	۴۷۴,۷	مالزی ۴۱,۱ درصد، سنگاپور ۳۹,۷ درصد، امارات ۱۰,۳ درصد، ترکیه ۷,۱ درصد، عمان ۱,۸ درصد

• بر اساس اطلاعات تجاری شرکای تجاری در سال ۲۰۲۰، مهمترین کشورهای صادرکننده و سهم ایران در بازارهای هدف صادراتی محصولات گندم، شکر، روغن آفتابگردان، روغن سویا و روغن پالم در جداول ۳ و ۴ خلاصه شده است.

جدول ۳. مهم‌ترین کشورهای صادرکننده محصولات مورد بررسی

کالای وارداتی	منطقه‌ای	غیر منطقه‌ای
گندم	روسیه ۱۹,۷ درصد، قزاقستان ۴,۱ درصد و هند ۱,۸ درصد	اتحادیه اروپا ۱۵ درصد، کانادا ۱۳,۹ درصد، آمریکا ۱۳,۴ درصد، استرالیا ۹,۹ درصد، اوکراین ۸,۵ درصد و آرژانتین ۴,۸ درصد
شکر	هند ۷,۲ درصد	برزیل ۴۹,۱ درصد، تایلند ۶,۱ درصد، استرالیا ۵,۲ درصد، گوآتمالا ۲,۶ درصد، اتحادیه اروپا ۱,۹ درصد، مکزیک ۱,۸ درصد، آفریقای جنوبی ۱,۵ درصد، السالوادور ۰,۸ درصد و نیکاراگوئه ۰,۸ درصد
روغن آفتابگردان	روسیه ۲۸,۹ درصد و ترکیه ۵,۷ درصد	اوکراین ۴۷ درصد، آرژانتین ۶,۸ درصد و اتحادیه اروپا ۶,۱ درصد
روغن سویا	روسیه ۴,۶ درصد	آرژانتین ۴۵,۵ درصد، برزیل ۱۰,۵ درصد، اتحادیه اروپا ۶,۹ درصد، پاراگوئه ۴,۲ درصد، آمریکا ۴,۱ درصد و بولیوی ۲,۹ درصد
روغن پالم		اندونزی ۵۵,۸ درصد، مالزی ۳۲,۶ درصد، گوآتمالا ۱,۵ درصد، کلمبیا ۱,۳ درصد و گینه نو ۱,۱ درصد

عنوان خبر: پایش تجارت و بازارهای بین‌المللی محصولات

کشاورزی ایران (تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵)

تهیه و تحلیل: ابراهیم جاودان، مهدی شعبان‌زاده

ناظر علمی: علی کیانی‌راد، کتایون شمشادی

کد: PN-4-14001207-(51)

خلاصه متن خبر

• در گزارش حاضر، ابتدا تصویری از وضعیت فعلی تجارت کشاورزی ایران در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه سال ۱۴۰۰ ارائه شده است. سپس در ادامه‌ی سلسله گزارشات قبلی که مقاصد محصولات عمده صادراتی و مبادی وارداتی نهاده‌های دامی مورد بررسی قرار گرفته بود، در این گزارش مبادی وارداتی محصولات مهم شامل گندم، شکر، روغن آفتابگردان، روغن سویا و روغن پالم مورد بررسی قرار گرفته است.

• بررسی و مقایسه وضعیت کلی تجارت کشاورزی در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ نشان می‌دهد صادرات محصولات کشاورزی با افت ۲,۱ درصدی در وزن، از نظر ارزشی افت محسوس ۱۵,۲ درصدی را داشته است. این در حالی است که واردات محصولات کشاورزی با افزایش ۲۷,۳ درصدی در وزن، از لحاظ ارزشی ۶۳,۹ درصد افزایش یافته است. با توجه به افزایش قابل توجه واردات، تراز تجاری بخش در مقایسه با دوره مشابه سال قبل منفی‌تر شده است و از ۳۸- میلیارد دلار به ۲,۱- میلیارد دلار رسیده است.

جدول ۱. مقایسه تجارت کشاورزی ایران در دوره منتهی به دی

ماه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹

	سال ۱۴۰۰		سال ۱۳۹۹		درصد تغییرات
	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
صادرات	۶۹۴۲,۴	۴۲۷۶,۹	۷۰۹۴,۸	۵۰۴۶,۰	-۱۵,۲
واردات	۲۵۶۰۵,۱	۱۴۵۰۷,۹	۲۰۱۱۲,۸	۸۸۵۲,۵	۶۳,۹
تراز غذا	-۱۸۶۶۲,۷	-۱۰۲۳۱,۰	-۱۳۰۱۸,۰	-۳۸۰۶,۵	

منبع: گمرک ج. ا. ایران، مرکز فناوری اطلاعات و ارتباطات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۴۰۰

• تصویر کلی از محصولات منتخب وارداتی کشور شامل گندم، شکر، روغن آفتابگردان، روغن سویا و روغن پالم در دوره ده ماهه منتهی به دی ماه ۱۴۰۰ به شرح جدول ۲ است.

جدول ۴. سهم ایران از بازار کشورهای مهم صادرکننده

کالای وارداتی	سهم ایران از بازار کشورهای مهم صادرکننده
گندم	آلمان ۱۲٫۶ درصد، روسیه ۵٫۲ درصد و قزاقستان ۰٫۳ درصد
شکر	هند ۱۴٫۳ درصد و برزیل ۰٫۵ درصد
روغن آفتابگردان	روسیه ۲۰ درصد، ترکیه ۴٫۲ درصد و اوکراین ۰٫۵ درصد
روغن سویا	روسیه ۱۱٫۲ درصد و برزیل ۲٫۷ درصد
روغن پالم	مالزی ۲ درصد و اندونزی ۰٫۱ درصد

• بررسی مبادی وارداتی محصولات مورد مطالعه نشان می‌دهد، با وجود اینکه برخی مبادی عمده این محصولات، از کشورهای اصلی تولیدکننده و صادرکننده جهانی هستند، ولی برخی کشورها مانند امارات با وجود نداشتن سهمی در تولید جهانی، سهم قابل توجهی در صادرات به ایران دارند. با توجه به اینکه افزایش کشورهای واسطه در فرایند تجارت، باعث افزایش هزینه‌های تبعی برای کشور می‌شود؛ لذا تجارت مستقیم با کشورهای اصلی تولیدکننده و صادرکننده این محصولات می‌تواند به پایداری فرایند تأمین کالا و کاهش هزینه تمام شده برای تجار داخلی منجر شود.

• ایران در بازار گندم آلمان و روسیه در جایگاه دوم و چهارم واردکنندگان اصلی قرار دارد. اگر چه تا ده ماهه سال ۱۴۰۰ حدود ۵٫۵ میلیون گندم وارد کشور شده است، اما این میزان در چند سال اخیر یک استثنا بوده و تحت تاثیر بروز خشکسالی در کشور اتفاق افتاده است. بنابراین با برنامه‌ریزی مناسب رسیدن به خودکفایی مجدد در این محصول دور از انتظار نیست. ضمن آن که در شرایط اضطرار اتکای صرف به بازارهای منطقه‌ای می‌تواند نیاز کشور را تأمین نماید. در این رابطه با توجه به شرایط خاص کشور از نظر تهاتر کالا و حسن همجواری، تقویت نقش ایران در بازار روسیه، ورود به بازار هند و افزایش سهم در بازار قزاقستان با تنوع بخشی بیشتر به مبادی ورودی در جهت منافع کشور خواهد بود.

• ایران در بازار شکر هند با سهم ۱۴٫۳ درصدی در جایگاه اول واردکنندگان اصلی قرار دارد. ضمن آن که واردات از برزیل ۰٫۵ درصد است و از سایر کشورهای اصلی صادرکننده از جمله تایلند، استرالیا، گوآتمالا و مکزیک وارداتی صورت نپذیرفته است. در این خصوص باید اذعان نمود که به نظر می‌رسد با توجه به حجم واردات سالانه یک میلیون تن شکر در دو سال اخیر و با فرض استمرار آن برای سال‌های آتی، اگر چه اتکای صرف به بازار هند می‌تواند نیاز کشور را تأمین نماید اما بروز هر گونه اتفاق غیرمنتظره در این کشور، تأمین پایدار این محصول را با مشکل مواجه خواهد ساخت. در این رابطه، حفظ جایگاه ایران در بازار هند، افزایش سهم در بازار برزیل و ورود به بازار سایر کشورهای صادرکننده سبب تنوع بخشی بیشتر به مبادی ورودی و تأمین پایدار این

کالا در کشور خواهد بود.

• ایران در بازار روغن آفتابگردان روسیه با سهم ۲۰ درصدی در جایگاه اول و در بازار ترکیه با سهم ۴٫۲ درصدی در جایگاه ششم واردکنندگان اصلی قرار دارد. ضمن آن که سهم ایران از بازار روغن آفتابگردان اوکراین ۰٫۵ درصد است. در خصوص دانه سویا نیز، ایران در بازار روسیه با سهم ۱۱٫۲ درصدی در جایگاه چهارم و در بازار برزیل با سهم ۲٫۷ درصدی در جایگاه ششم واردکنندگان اصلی قرار دارد. در یک جمع‌بندی کلی باید عنوان نمود که اگر چه به منظور ایجاد ارزش افزوده و اشتغال بهتر است به جای روغن، دانه وارد و فرآوری گردد، اما طی سال‌های اخیر همواره بخشی از روغن مورد نیاز کشور از طریق واردات تأمین شده است. با فرض استمرار این روند برای سال‌های آتی، به منظور تنوع بخشی در مبادی ورودی و کاهش قیمت تمام شده کالای وارداتی لازم است در رابطه با دانه آفتابگردان ورود به بازار آرژانتین و افزایش سهم در بازار اوکراین و در رابطه با دانه سویا نیز تقویت نقش ایران در بازار روسیه، ورود به بازار آرژانتین و افزایش سهم در بازار برزیل در دستور کار قرار گیرد.

• ایران در هیچکدام از پنج کشور صادرکننده روغن پالم، در بین کشورهای مهم واردکننده قرار ندارد. ضمن آن که سهم ایران از بازار دو کشور اصلی صادر کننده یعنی اندونزی و مالزی به ترتیب تنها ۰٫۱ و ۲ درصد است؛ لذا درصد قابل توجهی از واردات از طریق صادرات مجدد و از طریق واردات از کشورهای واسطه از جمله امارات و ترکیه تأمین می‌شود. در این خصوص لازم است به منظور کاهش قیمت تمام شده واردات، ایران در بازار کشورهای مالزی و اندونزی حضور مستقیم و پررنگ‌تری داشته باشد.

تهران - بلوار کریم خان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵
تلفن: ۴۳۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir
www.agri-peri.ac.ir